

UJAVNOBORSKI LIST

11 Knjižnica kr. sveučilišta — ZAGREB

GODINA XXXIX.

U SAMOBORU, 15. PROSINCA 1942.

BROJ 19.

Sedamstota godišnjica Samobora 1242.-1942.

Ljubav je Samoboraca prema svo-
me zavičaju tako velika, osjećanje ne-
prekinute povezanosti današnjih naraš-
taja s nizom onih u minulim stolje-
ćima tako snažna, svijest o najužoj
s aslosti s trgovištnom obćinom tako
živa, da ne mogu propustiti, a da ne
bi sve i posred ovih ozbiljnih prilika
makar ćedno i na tiho proslavili spo-
men na onaj događaj, koji je prije
700 godina dao Samoboru smjer ćitava
njegova razvitka za duge vjekove.

Nakon surove provale divljih Ta-
tara god. 1241., koji su strahovito po-
harali države Ugarsku i Hrvatsku, ra-
dio je kralj Bela III. na tom, da o-
pustošene zemlje obnovi i sredi. U
tu je svrhu podizao jake utvrde, a gra-
dovima i trgovištima podjeljivao oso-
bite pravice i slobodštine. Na taj je
naćin htio da s jedne strane osigura
svoje države od vanjskih neprijatelja,
a s druge strane da povlaštenom gra-
đanstvu nađe obranu protiv prevelike
vlasti moćnih velikaša.

Tako je kralj Bela III. podigao
posebnom poveljom od god. 1242. i
Samobor na polćaj kraljevskog i slo-
bodnog trgovišta. Dao mu je pravo
podpune samouprave, nezavisnost od
vlasti feudalne gospode te ga stavio
neposredno pod zaštitu svog vladar-
skog ugleda i moći.

Samo kao takav mogao se Samo-
bor povoljno razvijati, gospodarski, tr-
govaćki, vjersko-ćudoredno, prosvjetno
i uljudbeno sve do današnjega uzpona.
Ljubomorna, vitežka i kroz stoljeća uz-
trajna borbenost Samoboraca u obrani
nezavisnosti pretakala je u dušu i poz-
nijih samoborskih naraštaja ljubav slo-
bodi. Zato i vidimo, da je Samobor
svagda i te na vrijeme i dolićno su-
djelovao i u borbama za narodno i
državno osloboćenje, da surađuje i
danas u obrani i izgradnji svoje Ne-
zavisne Države Hrvatske.

Slavni spomen na tako važne pra-
vice maći primavati vrline ćavnih
prede, koji se najvećim ćrtvama bra-
nili te povlastice, — maći poštivati
te iste vrline vrednote, ćebati u sebi
i u dragim privrćenost svom rodnom
mjestu.

Koliko su naši predci ćienili te slo-
bodštine, dokazuje i ta ćinjenica, da
su uspjeli saćuvati nam kraljevsku po-
velju u izvorniku kroz burnih 700 go-
dina do danas.

Pored povelje saćuvani su i drugi
vrlo vrijedni povjestni spomenici, s ko-
jima se Samobor ponosi. Samobor se —
vjerojatno ne dugo poslićje tatarske pro-
vale — ogradio sa jakim zidinama
(»muri«) i tvrdom kulom (»turris Op-
pidi«), koja je stajala na ulazu u tvr-
davu — nasred sadašnje Starogradske
ulice pokraj »Zidanica«. Taborec, gdje
se sastaju oba potoka Gradna i Gor-
nji kraj — utvrćeni strmim kamenitim
obroncima — ondašnji Samobor, bili su
unutar zidina (»intra muros«). — Os-
tali dio Samobora, u koliko je onda
bio napućen, bio je izvan zidina —
»extra muros«.

Kada su bile porušene te zidine,
nije poznato. Kula je ostala još dugo.
Samoborci su je tako poštivali, da se
nitko nije usudio dirati u nju, ni onda,
kad je bila bez svake praktićne ko-
risti. Tek francuzki general Marmont
dao ju je god. 1809. srušiti, jer je sme-
tao ulićnom prometu. Drevna kula našla
je u grb trgovištne samoborske ob-
ćine do danas.

Eto nam i gordih ruševina starog
Samobor-grada iz god. po prilici 1260.
Govore nam doduše o ćestim nasilćjima,
progonima, pijaćkanju i mućenju, koja
su naši predci prepatili od gradake gos-
podštine Ipak su nam draga us-
pomena, jer još glasnije govore o po-
bjedi i velikim vrlinama onih, koji su
bili spremni podićeti tolićke ćrtve za
nezavisnost svog mjestu.

Odatle ono nastojanje Samobora,
da te ruševine očuva od podpune pro-
pasti, što će mu i uspjeti, kad danas
sama vlast Nezavisne Države Hrvatske
pruža novćanu i stručnjaćku pomoć, da
se taj spomenik održi.

Saćuvan nam je spomenik i iz 14.
stoljeću. To je plemićki dvorec Podolje
u Gornćjem kraju — sada vlasništvo
Pranoperger-Bošnjak. Prednji jućni
dio dvora graćen je god. 1370., dok
je sjeverni dio prigraćen god. 1665.

Tu su navodno nekoć stanovali kas-
telani Samobor-grada.

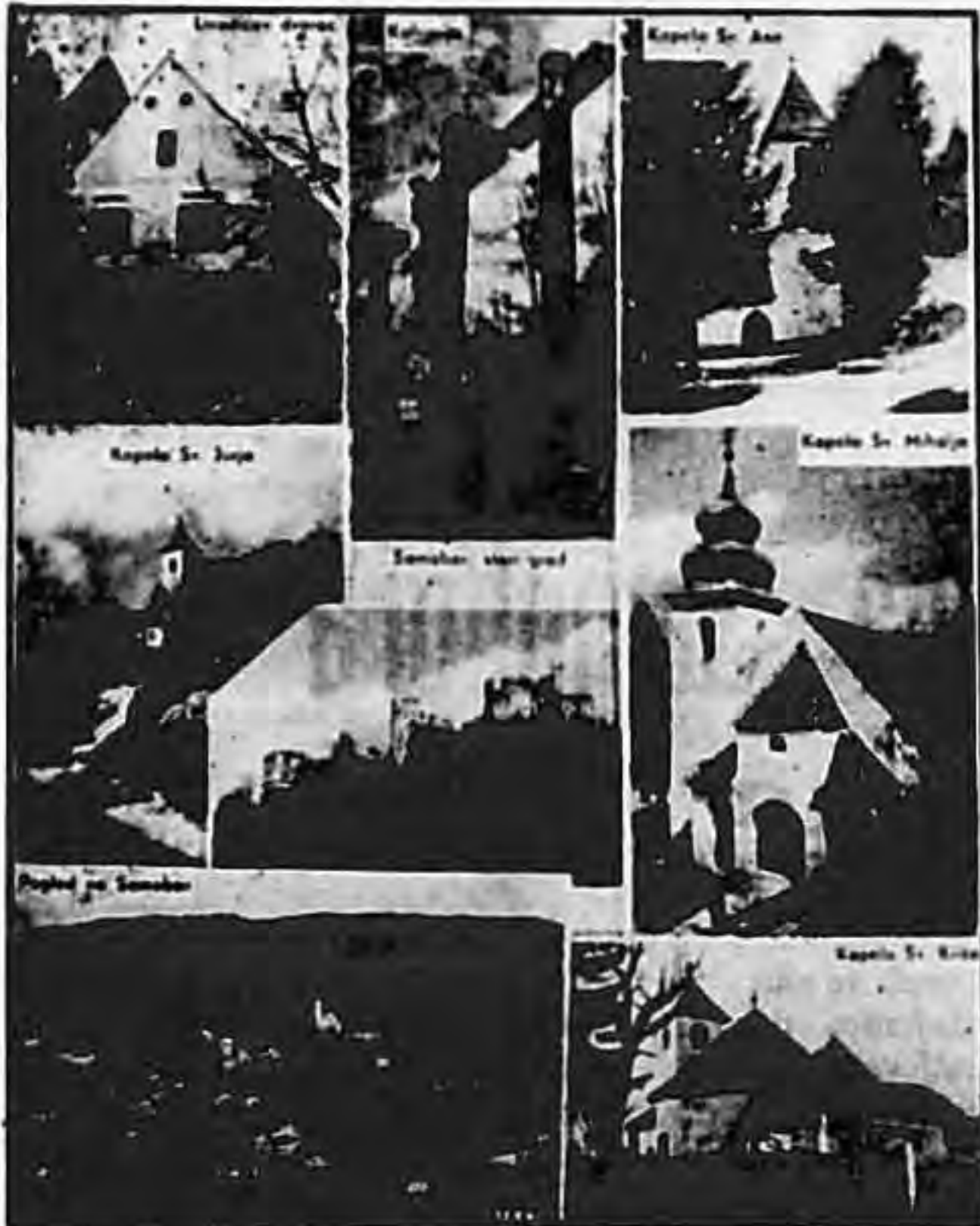
Može li tko proći pokraj kapele
sv. Mihalja u Taborcu, a da se ne
bi na nju obazreo posebnim poćita-
njem? Taj spomenik nada sve nam je
drag. Potjeće iz kraja 15. ili najkasnije
iz poćetka 16. stoljeću.

Tu lepu gotićku, kasnije baroki-
ziranu kapelu podićli su po svoj pri-
lici sami Samoborci u doba opasnosti
1247. (»ofu n iq ep »tjeaozd uqksuzj po
se nalazila unutar zidina, mogli mirnije
vršiti svoje bogoslućne ćine. Župna cr-
kva buduć izvan gradskih zidina bila
je više izloženja neprijateljju. Pogle-
dati ovu svetu graćevinu i onda na onu
crnu, ruševnu kulu Samobor-grada, —
koja se koći okomito na strmoj hridi
ponad kapele, kolikih li opreć-
nosti ! Tajinstvene i prastare us-
pomene, koje se kriju u toj tihoj ka-
peli, s poštovanjem prenosi ustmena
predaja od naraštaja do naraštaja.

Najdragocjeniji povjestni naš spo-
menik jest župna crkva sv. Anastazije,
koja se izliće neobićnim skladom i ot-
mjenom ljepotom. S njome su najuće
povećani svetim nitima naboćnosti naj-
unutarniji doživljaji mnogih naraštaja.

Ovamo je dolazio svećano kroz
duga stoljeću ćieli samobor. magistrat
na dan sv. Blaža 3. veljaće da prigo-
dom obnove sudca i asesora izprose
Boļju pomoć i zaštitu sv. Anastazije.
Tu su naše Bratovštine a kasnije i naši
obrtićki ćehovi imali svoje oltare i
svoje zastave. Da, župna crkva bila
je Samoboru dvostruko draga: bila im
je ne samo župna crkva već i šćiće-
nica obćine kao župnog patrona.

Kralj Bela dao je naime god. 1242.
je obćina odvaćno branila kao i druge
Samoboru i patronatsko pravo, koje
svoje povlastice. Župna crkva, koja po-
tjeće doduše iz god. 1671., postaje nam
još vrijedniji spomenik, kad si pred-
stavimo, da je tu stajala i ona prvaićja
župna crkva, a postojala je tuće i prije
Beline povelje i prije tatarske provale,
a moćda su je zatekli Hrvati onda, kad
su zaposjeli ove krajeve. — Iz one
prvaićje gotićke župne crkve saćuvana

nam je prekrasna slika sv. Ane iz vremena oko god. 1600. Na slici se iztječe gotička crta. (Slika se čuva u državnom muzeju za umjetnost u Zagrebu).

Samobor se diči s više povjestnih spomenika iz 17. stoljeća. God. 1625. darovao je ugledni domaći sin Ivan Mišić, zagreb. kanonik, liepi srebreni kalež u čast sv. Mihajlu. Čuva se u župnom arhivu kao što i plitica, koju je darovao god. 1635. knez Nikola Frankopan.

Svakog će Samoborca obradovati, kad sazna, da se još danas čuva u občinskom arhivu krasna zastava Općiduma Samobor iz god. 1756. s divnom slikom razpetog Spasitelja.

Moramo biti zahvalni našim starijima, što su nam sačuvali vrlo poučnu mapu Samobora, koju je vješto nacrtao Petar Antun Praunsperger godine 1764. Iz nje vidimo, kako je izgledao Samobor-grad, dok je bio čitav, kako ona kula — turris Oppidi ili dominalis, — kako kapela sv. Mihajla, i »stari farof«, koje su onda bile ulice, crkve, vide se dapače i pojedine kuće plemića i građana.

Nije propustio nacrtati na »placu« i onu kapelicu u sredini, u kojoj je bio smješten kameni kip Ranjenoga Isusa, koji se sada nalazi u župnoj crkvi iza glavnog oltara. Naši stari voljeli su svoj Samobor, zato su poštili i njegove spomenike kao svetinju.

Naden je i kamen sa stare samoborske škole s napisom: »1757. Schola Communitatis Privilegiati Oppidi Samobor«. Sačuvane listine svjedoče, da je Samobor imao svoju školu već pred 410 godina (1532.), a po svoj prilici i prije, kad se za školstvo još nlesu brinile ni občinske ni državne vlasti već jedino Crkva. Samobor se čvrsto nada,

da će doskora dobiti novu zgradu za svoju pučku i srednju školu, tako mu potrebnu.

Kad pogledamo na veliku i čvrstu građevinu — franjevački samostan iz god. 1712. i na prostranu, lepu samostansku crkvu Bl. Dj. Marije iz god. 1733., dolaze nam na pamet oni apostolski gorljivi redovnici sv. Franje Asiškog, koji su imali odvažnosti, da god. 1525. dođu u Samobor suzbijati nasilno širenje Luterova krivovjerja po stranim tuđincima i utvrđivati narod u čjedovskom katoličkom pravovjerju.

Sjećamo se i njihova prvog samostana iz god. 1618., pa i one crkvice Bl. Dj. Marije, koju je dao podići kralj Bela III. na mjestu današnje franjevačke. Sjećanje nas samo vodi od ovih redovnika sve tamo do cistercita, kojima je oko god. 1277. okički knez darovao svoju crkvu sv. Helene na onom tako milom mjestu, gdje se danas nalazi malena kapelica u čast iste svetice (od god. 1925.).

Pravi ures trga Kralja Tomislava jest jednostavna ali dostojanstvena zgrada magistrata iz god. 1825. Pročelje je ukrašeno spomen-pločama — poprsjem glasbenika Ferde Livadića i Ljudevita Smidhena, jednog od najzaslužnijih samoborskih načelnika (izradio Valdec), balkonom od željeza iz rovova u Rudama, a uzidane su u pročelje i dvie kugle koje potječu navodno iz doba turskih ratova. U magistratskoj zgradi pohranjen je bogati občinski arhiv, kojega treba stručnjački urediti.

Iz prve polovine 19. vjeka vriedan je spomenik dvorac Ferde Livadića, koji se sakriva u sjeni golemih platanu i vitkih smreka. Tu je nastala ona naša junačka budnica: »Još Hrvatska nij propala...« — U taj dvo-

rac imao bi se smjestiti samoborski muzej, čim prilike dopuste njegov osnutak.

Pokraj župne crkve nalazi se grobni spomenik Vrazove Ljubice (djelo domaćeg sina Ferde Ivanščaka), a na groblju divni spomenik hrvatskog rodoljuba Ivana Perkovca, djelo Rendića iz god. 1875.

Ovi i drugi spomenici rječito govore o slavnoj prošlosti Samobora od 700 godina, o visini njegove kulture, o njegovu prosvjetnom i političkom razvitku sve do današnjega stanja, do kojeg se je uzpeo, ali na temelju onih slobodština, što ih je stekao godine 1242.

Dolista je vriedno i pravo da slaveći taj spomen zahvalimo Bogu i neumrlim predcima.

J. K—d

PRIPAZIMO NA DOMAĆE STARINE

Povodom proslave 700. godišnjice ponovno se preporuča građanstvu, da potraži i pobilježi sve predmete od povjestne i umjetničke vriednosti, i da o tom obavijesti Odbor za proslavu.

Ovih dana prigodom kratkog posjeta otkriveno je u jednoj našoj cbitelji više vriednih starina za naš muzej, koje bi inače sigurno propale. — Starine su vjerni svjedoci naše prošlosti, a samo na čestitoj prošlosti može se uspješno graditi sretna budućnost.

POMOZITE USTASKU MLADEB
SAMOBORA !

MILAN LANG:

KRATKI OSVRT U PROŠLOST SAMOBORA

Bježeći pred Mongolima kralj Bela III. (IV.) sklonuo se na svom putu i u Samobor, koji ga je lepo i gostoljubivo primio. Za to mu je podielio god. 1242. povelju pisanu u Virovitici iste godine. Tom poveljom je Samobor postao slobodnim trgovištem s točno određenim granicama svoga područja.

Taj za Samobor važan događaj ostao je sačuvan ne samo po ovoj povelji, koje se original brižljivo čuva u posebnoj željeznoj pretinci trgov. arhiva, već nam o njem govori i franjevački pisac o. Glavinčić i kaže, da je kralj Bela u spomen ovom svom sretnom spasu dao sagraditi kraj Samobora izvan gradskih zidina malu crkvicu posvećenu Bl. Dj. Mariji.

Ostatci ove kapele vidljivi su iznad svoda kapele M. B. Lauretske u današnjoj franjevačkoj crkvi. — Berlin bleg kroz Samobor poznat je i narodnoj predaji našoj: ona nam pokazuje u Gornjem kraju staru kucicu s dvorištem, u kojem su odkinuli granu sa šljivama i podvorili njima kraja; a obližnje brdo Hrtički nosi svoje ime od cstataka riba (hrbtici), što su se našli na onom mjestu, gdje se kralj odmarao i jao, kad li najednoć dojuri tekuić s viešću da se približuju Mongoli i da treba bježati.

Iz ove Beline bule vidimo, da se u njoj navedene granice područja samoborske občine u glavnom pokrivaju s današnjima, mnoga područna sela postojala su već tada, pa je vjerojatno, da je Samobor postojao već pod konac doba hrvatske narodne dinastije. — Možda! —

Kakav je bio Samobor za Belina pohoda, toga na žalost ne znamo, a valjda i ne ćemo znati. Svakako goleme razlike između onda i danas! Jedino ipak možemo reći, da je mlado trgovište Samobor bilo mnogo skromnije i skućenije, da se je uglavnom stisnulo u dolinu potoka Gradne lipovačke po podnožju i obrežju njezine lijeve i desne obale i doseglo do današnje Starogradske ulice. Poslije se tek pomalo produljivalo prema iztoku — k središtu današnjeg Samobora.

Radi čestog divljanja i poplava potoka Gradne doljni se dio Samobora počeo mnogo kasnije izgrađivati, mjesto Livadićevom krenuo je smjerom Obrtničke (tada Regovićeve onda Kocijančeve ulice). Isto se tako i južna strana glavnog trga počela izgrađivati istom u 18. veku. Stanovnici se bojali razorna djelovanja nabujale vode te su bježali u brdo (Stražnik, Zavrtnjak, Ključ, Jagrovec, Grič).

Nekako u drugom desetljeću (oko god. 1260.) nakon provala Mongola u naš kraj dobio je Samobor novog otmenog stanovnika, koji se smjestio na najljepšem mjestu kao stražar koji ga budno nadzire — grad Samobor, — iz početka manji, a poslije se povećao i ojačao.

Ljepotom svojom mogao je biti na

ponos svojim sugrađanima, među kojima se nastanio. Možda je i bio u početku, ali kasnije ne.

Njegovi su se gospodari često mienjali, osobito za turskih provala, a i kasnije. Mnogi su od njih bili nasilni, goropadni te su posezali za imetkom građana prezirući njihova prava; građane samoborske smatrahu svojim podložnicima, te su prema tome s njima i postupali što sami, što po zlim svojim upraviteljima i slugama.

Crni i bolni bijahu to dan za Samoborce, dok su se u gradu samoborskom gnjezdili ovaki jastrebovi: ni imetak ni sloboda ni život građana nije bio siguran pred tim silnicima i otimačima. Zalud su sudci samoborski ustajali protiv tlačitelja radi građanima nanesenih šteta i nepravda; zalud su dizali tužbe pred višim vlastima, ipak ništa nije pomoglo.

Pred oširokom zabranom silnik bi časovito ustuknuo, gdjekad pokazao i prijateljsko lice, da domala opet tim silnije pritegne svoje grabljive pande i pohvata i bacil u tamnice svoga grada ovu pobunjenu čeljad, a dosta puta izšibavši ih prije toga do krvi. O koliko je jauka odjeknulo, koliko se suza prolilo, koliko boli zadalo, koliko domova planulo po zapovjedi ovih silnika i otimača prava i imovine samoborskih građana.

O kad bi zidine samoborske gradine mogle govoriti o svemu onome, što se tada zbivalo u njemu i izvan njega, o svim mučenjima i ugnjetavanjima, što ih je moralo podneti biedno građanstvo samoborsko od ovih svojih nasilnika, kad bi čuli jauk i plač žena i djece, kojima su roditelji šibanj i zlostavljani, u tamnicama mučeni — srdce bi nam se stislo od boli pred ovako nečovječjim postupkom proti slobodnom građanstvu samoborskom.

Občina je samoborska odvažno branila svoja prava dana joj poveljom kralja Bele, koja su za nju imala veliku vrijednost, jer su joj čuvala i osiguravala i neke njezine dohodke (maltarinu, sajmovinu, točarinu i dr.). To s tim više što su njezini prihodi bili vrlo skromni, pa kad bi joj grad oteo još i to, što im je poveljom zajamčeno; kako otimlje građanima požeto žito s polja, seno s travnika, vino iz pivnica i t. d., onda bi je posve osiromašilo, te bi građani postali biedno njihovo roblje.

Zato su sudci samoborski odvažno ustajali na obranu poveljom im danih prava i neustrahivo ih branili od otimača. U tim obranama osobito su se izrekli Bertol i Stjepan Glasić, Šimun Mišić, Ivan Regović i dr., ovaj je često putovao u Požun i Beč podnoseći tamo tužbe proti nepravdama i zlodjelima samoborskih nasilnika.

Da nije bilo ovakih junačkih branitelja, koji su često krviju i zatvorom plaćali svoj rodoljubni rad, občina bi samoborska i mnogi građani posve

osiromašili. Zato svima ovim junacima i mučenicima izričemo na dan ove proslave: Slava im!

Kad su gospodari grada ovako otimački postupali proti Samoboru i njegovu pravu unatoč dane mu povelje, kako bi istom postupali proti njemu, da Samobor nije imao povelje i svoje slobode?!

Ove borbe občine samoborske sa gradom povodom su mnogim parnicama, za koje je občina trebala odvjetnika, biljege i dr., a i putovanja u tom poslu uvelike su iscrpila občinsku blagajnu, te se Samobor zadužio. K tomu su poslije nastale zle godine, podavanja za vojsku i dr.; sve je to Samobor iztrošilo i osiromašilo. Zato je zaostao.

Tri stotine godina trajalo je to silničko ugnjetavanje građana samoborskih; prema koncu 18. veka stalo je popuštati, da početkom 19. stoljeća prestane. Nestalo je nasilnika i tlačitelja Samoboraca; slomila se sila njihova, ali se slomila i zapuštena tjelesna njihova grada, koji je zidinama svojim prikrivao njih i njihova zla djela, a koji je konačno napušten i odbačen dospio u vlast občine samoborske dočekavši još prije toga pohod francuzkih kirasira.

Zveći u takovim tegotnim i nesigurnim prilikama naravno da Samobor nije bio a i nije mogao biti privlačiv ni za domaće ni za strane: ostao je dugo skućen u svojim tlesnim granicama, pomalo se razvijao.

Kad se Samobor konačno riešio svojih silnika i tlačitelja, stao je i on slobodnije disati, život se njegov počeo poboljšavati. Samoborska vedra i vesela čud, njegovo gostoljublje privlačilo su, te je u njem sve pomalo procvao ugodan, patriarhalan život.

Gradani se bavili koji poljodjelstvom koji obrtom koji obojtm, a svaki se trudio, da uz to steče bar komadić trsjica, pa kad bi mu obrt radio a polje i trsje obrodilo, bio je blažen i rado zalazio u nj, da si s prijateljima zadovolji svoju radost ili ublaži tugu.

Ako je berba bila obilna, prodao bi višak preko domaće potrebe, da u tržkom namiri ostale kućne i obiteljske potrebe. Samobor je uživao i proživljavao ugodne dane.

Godine 1883. dode novo zlo na Samobor: po njegovim je vinogradima pronađena trsna už. Njezino se harenje po vinogradima naglo širilo, a tim je i gospodarstvo stanje građanstva naglo padalo. Jaki izvor priroda za mnoge je presahnulo. I ljudi se stali povlačiti u se, prijašnji veseli život gasnuo je, gubio svoj čar razoren brigama nove nevolje. Obrt je nažalost, promet oslabio. Zarade nestajale. Nastala je seoba u potražnji za radom, mnogi se izselili u Ameriku i drugud. Postepencm obnovom vinograda ciepljenom losom na američkoj podlozi

počelo se to teško stanje pomalo poboljšavati.

Ali razvitku i napredku Samobora nešto je smetalo i kočilo ga, naime: on je po svom položaju i smještaju između bregova na desnoj obali Save, preko koje se moralo brodom prevoziti u Podsusedu, a za oštrih zima, kad bi se Sava zamrzla, moralo se kolima preko Stupnika, — bio dosta nepristupan; to je za njegovu vezu sa Zagrebom bilo neprilichno i otežano, a po tome i štetno za njegov napredak.

Sve do otvorenja željezničke pruge Zagreb—Zidani Most—Ljubljana kretao se kolni promet iz Zagreba preko Samobora u Ljubljani—Trst. Taj je kirijaški promet oživljavao naše mjesto danju i noću i donosio mu korist. A kad je napokon u Podsusedu izgrađen željeznički most, otvoren je time Samoboru i oklici put za živiji promet, obrt i trgovinu. Tomu je još više pripomogla god. 1900. izgrađena željeznička pruga Zagreb—Samobor, brzoglasni i brzoglasni spoj sa Zagrebom, a u najnovije doba izgradnja moderne betonirane ceste Zagreb—Samobor, te autobusni promet Zagreb—Samobor—Bregana.

Samobor se time približio Zagrebu. Uvjeti su za pridolazak novih stanovnika vrlo povoljni, osobito otkad ima vodovod i elektriku, a korito Gradne uređeno, produbljeno i obzidano.

U lepom ovom kraju Samobor se je prvi pojavio na prosvjetnom polju: već nešto prije god. 1535. imade svoju pučku školu, koju su polazila nesamo samoborska djeca nego i djeca iz okolice njegova kraja. Nekoliko godina imao je i privatnu pučku školu, a u najnovije vrijeme privatnu građansku školu. Samobor je od starine slao darovitu svoju djecu na više nauke, napose u svećenike, a kasnije u razna zvanja. Mnogi su od njih postigli častne položaje u svojim zvanjima te su svojim radom bili i jesu na čast svomu zavičaju i na korist narodu.

Širenju prosvjete u Samoboru pripomogla je i štampa šireći zagrebačke i druge novine i knjige. God. 1876. izašle su u Samoboru prve novine, pokrenuo ih je domaći sin Josip Milaković još kao gimnazijalac. To prvo pokušno godište od god. 1876.-7., a zvalo se »Slavulj«, bilo je pisano rukom i ilustrirano. Drugo godište god. 1878. zvalo se »Ljubica« i bilo je litografirano, a treće god. 1879. je isto bilo litografirano. Urednik je bio Franjo Sudarević. Imala je samo 50 predplatnika.

Od prvih godina ovog stoljeća imade Samobor dvie tiskare, koje se ujedno bave i prodajom knjiga. God. 1904. u kolovozu dobio je Samobor svoje novine »Samoborski list«, koji izlazi od tada neprekidno do danas. Neko vrijeme izlazio je u dva maha i drugi list »Samoborac«. God. 1885. pokrenuo je Milaković »Hrvatsku Omladinu«, od koje su u Samoboru izašla prva dva broja, ali je tiskana u Zagrebu.

Poboljšanje gospodarskih i privrednih prilika utjecalo je i na društvenost te se ona pomalo počela buditi.

Već god. 1635. ima Samobor bratovštinu »Presv. Tiela Jezusova, osnovanu kao ustuk širenju protestantizma. Povremeno su kasnije osnovane i druge: god. 1825. »Pepelarska bratovština«, god. 1852. »Bratovština sv. Josipa« i dr. God. 1807. odjekuje Samoborom već njegova glasba — banda, koja kasnije dobiva i svoj drugi odjel »štrajh«.

Unapređenjem i širenjem obrta za kraljice Marije Terezije započelo se udruživanjem obrtnika u cehove. Ova vrlo koristna ustanova blagotvorno je djelovala za napredak i zaštitu obrta i obrtnika.

Iza cehova radala su se pomalo i druga društva: kulturno-prosvjetna, humana, karitativna, glazbena, gospodarska i dr., god. 1848. ustrojena je Narodna Garda »buduć Samobor na granicah treh ležeći« treba za svaki slučaj obranu. Od stare bande uzela je 17 članova, s kojima je kapelnik Hudina složio gardinu bandu. God. 1861. osnovali su samoborski narodnjaci svoju »Hrvatsku Čitaonicu«, a unionisti svoj »Kasino«. Uz ove dvie ustanove postojala su od god. 1870. još dva društva: uz Hrvat. Čitaonicu Viteško društvo »Zlatna čizma«, a uz Kasino »Zlatna voža«. Oba šaljivo-zabavnog značaja s posebnim ceremonijama.

God. 1874. osnovano je pjevačko društvo »Jeka«, god. 1876. Vojno-veteransko društvo »Bana Jelačića«, god. 1890. Dobrovoljno vatrogasno društvo. God. 1886. osnovano je »Društvo za poljepšanje Samobora«. To je društvo razvilo tokom vremena lep rad za poljepšanje Samobora, u njem je iznesena mnoga lepa zamisao i potom provedena. God. 1888. udružili su se i naši obrtnici i radnici i osnovali Obrtno-radničko društvo »Napredak«.

God. 1898. pokrenuše tadanja dva vrlo bogoslova gg. Vjek. Noršić i Juraj Kocijanić misao, da se u Gornjem kraju osnuje pučka čitaonica: To im je i uspjelo i već u prvoj godini imala je čitaonica 30 članova. Danas se ova »Hrvat. pučka knjižnica i čitaonica« lepo razvila i znatno povećala i smjestila se u »Hrvatskom Domu«. Godine 1902. osnovan je ovdje klub »Šišmiš«. Svrha mu je bila: priređivanje izleta u bližu i dalju okolicu, zatim gajenje športa, a radio je i oko očuvanja stare gradine samoborske. U tom je pokazao i lepih uspjeha, a uredio je i muzej u starom gradu u kripti ispod crkve.

God. 1904. osnovan je u Samoboru »Hrvatski Sokol«, koji je razvio lepo djelovanje. Podporom građanstva ustrojilo je i svoju fanfaru od 14 članova, koja je mnogo pridonesla širenju sokolake sviesti u Samoboru. Uz Hrvatsku pučku knjižnicu i čitaonicu postojao je i njezin Tamburaški zbor, dok nije osnovana nova glasba, koja i danas lepo napreduje. Glasbeni se život u Samoboru na mahove lepo razvijao i osebničkim nastojanjem. Tako je neko vrijeme postojao privatni gudački kvartet (Vanjek, Pomahač, Bahovec Franjo i Franjo Reizer).

Za promicanje narodnog gospodarstva osnovana je ovdje podružnica Gospodarskog društva. Da se podigne naše

privničarstvo i trgovina vinom, osnovana je u Samoboru god. 1902. Vinogradarska udruga, koja se ujedno bavila izvozom grožđa. Radi nepovoljnih prilika morala se ova koristna i potrebna udruga raziti god. 1911.

U novije vrijeme osnovana su neka vjerska društva: »O. lovi«, »Društvo presv. Srca Isusova«, više bratovština, »Veliki i Mali križari i križarice«, te »Društvo hrvatskih katoličkih muževa« s ciljem katoličke akcije. Osnovano je Hrvatsko planinarsko društvo, podružnica »Japetić«, te nekoliko športskih klubova (nogometni i dr.). Društvenni život postaje sve djelatniji otkad je Samobor podigao »Hrvatski Dom«, koji će biti žarište našeg društvenog života, koji je sve bujniji od sretnog dana našeg oslobođenja i proglašenja Nezavisne Države Hrvatske.

I obrt se naš lepo razvio i sve se dalje razvija i napreduje, te svojim tvorevinama podpuno zadovoljava ne samo domaće nego i strane naručbe, osobito iz Zagreba. Nekoliko naših obrta razvilo se već do malog veleobrtu. U najnovije vrijeme radi u Samoboru 8-10 veleobrtu. Pogoduje im voda i munjina. Za naobrazbu obrtničkog podmladka imamo Šegrtsku školu od god. 1887. i Žensku stručnu školu od god. 1909. Ova je sada spojena sa Šegrtskom školom.

Radi navedenih već prije nepovoljnih prilika Samobor se vrlo malo povećavao prostorno, veoma se malo gradilo. Nakon svjetskog rata stalo je i u tome kretati na bolje: strani ponajviše zagrebački kapital pokupovao je podesna gradilišta i stade graditi ljetnikovce, kuće, tvornice i dr. Samobor se počeo širiti sve više na iztok u nizinu, a dosta i po brdu Stražniku, Gizniku, a nešto i unutarnjim prazninama: staro se popravljalo i poljepšavalo, ili rušilo i gradilo novo.

Neke su ulice produljene novim gradnjama, a neke su novo osnovane. Ima krasnih šetališta s drvoredima, ima perivoj u nizini, tri nova betonska mosta preko Gradne, koja je sada proširena, produbljena, po dnu i po stranama debelim kamenom obzidana. Sve u svemu: Samobor se u ovom stoljeću povećao i poljepšao, kako još nikada nije bio.

Grudi nam se šire od miline gledajući ga u današnjoj njegovoj ljepoti: prije 60 godina tužno je stajao sivi, ogoljeli Stražnik, a danas ga resi bujna mirisna šuma crnogorice i bjelogorice: a iz nje se razbacano biele razni ljetnikovci; na drugoj strani krasno groblje, iznad njega opet bujna šuma s dragim Anin-dolom, a ispod ovoga izočni obronak brda Giznika nakićen lepim većim i manjim ljetnikovcima, kletima i dr.

I odavle se otvara divan pogled na novi, veleobrtni dio Samobora i na njegovu željezničku stanicu, Savsku nizinu, Zagorje, Zagrebačku goru, Zagreb i dr. Kuda oko krene, svuda sreća novu ljepotu, koja svakoga privlači i osvaja. Čitave čete planinara i ljubitelja divne prirode Božje dolaze u Samobor i njegovu okolicu u pohode ovoj ljepoti, da si njom napasu oči, a grudi

nasrću čista, zdrava, gorskog zraka.

Samoborac ljubi svoj Samobor, — ljubi svoju dragu domovinu. Za ove svete ideale uvijek je spreman na obranu i oduprijeti se svakom silniku i neprijatelju. Ali, on ljubi i svoje pravice i slobodštine, koje mu je potvrdio Bela III. a za njim i drugi vladari. On ih je brižljivo čuvao. To je pokazao gospodarima grada samoborskoga i njihovim upraviteljima, a pokazao je i kasnijim silnicima, koji su ga kušali pritlačiti u njegovoj slobodi. U političkim je borbama uvijek živo surađivao s jakim oporbom; znalo je biti i vrlo oštro.

Tokom vremena bilo je u političkim borbama raznih pokušaja, da ga stanoviti politički pravci povedu svojim smjerom, ali je on uvijek prisluškivao glasu naroda i ostajao vjeran svom hrvatskom osjećaju i majci domovini. I u doba, kad se hrvatstvo proganjalo, pokazao je da i u njegovim žilama teče krv slavni branitelja samoborskih prava Bartola i Stjepana Glaslića, Šimuna Mišića, Ivana Regovića, Žužića i drugih sudaca samoborskih.

Kako vidimo iz ovoga kratkog osvrtca, Samobor je u ovih 7 stoljeća imao težkih, vrlo težkih časova borbe za

svoju imovinu i svoju slobodu. Borba je njegova bila opravdana, jer se borio za svoja prava, za istinu i slobodu i istina je pobijedila. I svanuše mu čpet ljepši dani, svanula mu divna zora slobode majke domovine Nezavisne Države Hrvatske. I liepi je naš Samobor u njoj jošte ljepši novom svojom ljepotom. S tom ljepotom neka se uskladi i duh pučanstva njegova i neka pred prijestol Svevišnjega vine zahvalni uzdah svoj, Njemu, koji mu je dao ovaj liepi kraj, koji ga je vjekove štutio. On neka i nadalje štiti liepi naš Samobor, domovinu NEZAVISNU DRŽAVU HRVATSKU I FOGLAVNIKA I

Ti, Samobore!

Pismo domobrana
na »položaju negdje u Hrvatskoj«.

Ležim u blatnoj grabi, i čuvam mrtvu stražu. Gledam napeto u crnu noć, koja je svuda oko mene i nada mnom. Sva moja čutila su napeta. — Potreban je samo najmanji trzaj, i moje oružje stupa u djelatnost. Duboku, sablastnu noćnu tišinu prekine od vremena do vremena niz hitaca, dok travom prode šuštaj malog poljskog miša, koji se žuri tražiti hranu. Monotonost prekidaju i zvuci sata sa dalekog tornja seoske crkve . . .

Naslućujući željezničku prugu pred pred sobom, misli mi lete po njoj. — Daleko, daleko, preko mnogih rieka, planina i ravnica, mimo bijelog Zagreba, do mog dragog Samobora. Da, do Samobora! Jer on mi je najmiliji i najdraži od sviju gradova svijeta, u njemu sam se rodio, u njemu sam učio prve korake u životu, u njemu sam naučio žarko ljubiti svoju dragu, jedinu hrvatsku domovinu!

Pred očima mi se redaju divne slike šopnatih kućica Gornjeg Kraja, našeg starog samoborskog grada, naše Gradne, Anin-dola, bregova, polja, sela.

Poncio sam se sa svojim Samoborom, gdje god sam bio. Sada pak, kad se nalazim daleko od njega, u službi domovine, moj ponos je još veći. — Sada osjećam, da je moj Samobor najmiliji, najdraži, najljepši, najstarinski i najhrvatskiji dielak moje domovine!

Zar imade igdje drugdje onakovog gostoprinstva, onakove pjesme, onakovih prijatelja, kakovih imade samo u mojem Samoboru? Zar imade igdje na svijetu onako izvratne zeleniće ili »tenkega kolača«, onako tečne pečenke i slatkoga vinca kao u mom Samoboru? Zar je ikoli hrvatski grad toliko puta opjevan i opisan kao Samobor? Zar je ikoli hrvatski kraj vjerniji svojoj domovini od samoborskog?

Samobore! S tobom se ponosim, u tebi sam se rodio, — u tebi ću i umrieti . . .

Jesen 1942.

I. S.

PROSLAVA SEDAMSTOTE GODISNICE SAMOBORA KAO KR. SLOBODNOG TRGOVISTA

u nedjelju, dana 13. prosinca 1942.

I. Svečana zahvalna sv. misa u 10 sati prije podne u župnoj crkvi — pjeva presvietli g. Dr. Franjo Zagoda, apost. protonotar, sudjeluje H. P. D. »Jeka« pod ravnanjem zborovođe g. Otona Fresla.

II. Svečana akademija u 11 sati prije podne u dvorani »Hrvatskoga Doma«.

Raspored:

1. Hrvatska himna »Ljepa naša« i »Ustaška himna« — izvodi Glasba Hrv. puč. knjiž. i čitavnice pod ravnanjem g. V. Kolara;

2. Pozdravni govor, preč. g. Jarje Kocijančića, predsjednika Odbora za proslavu;

3. »Pozdrav Samoboru«, od I. pl. Zepca — izvodi muški zbor H. P. D. »Jeka« pod ravnanjem zborovođe g. O. Fresla;

4. »Samobor« od P. Preradovića — krasnoslovi g. Marko Vukasović;

5. Ferdo Livadić: a) »Dobro došli«, b) »Udaljenoj domovini«, c) »Božićna«, — pjeva gđa Maja Pečič-Strozzi, za glasovinom g. prof. Milan Reizer;

6. Milan Reizer: »Uspavanka« — izvodi autor;

7. »Iz prošlosti Samobora« — predaje preč. g. Vjekoslav Norčić;

8. Ferdo Livadić: »Dva scherza« — izvodi na glasoviru gđa Zvona Kleščić;

9. Bogumil Toni: »Gaj« — krasnoslovi gđica Mihela Bašić;

10. Milan Reizer: »Kolo«, sulta za glasovir, a) »Hajd u kolo«, b) »Veselo«, c) »Divlje« — izvodi autor;

11. Stjepan Hrčić: »Samoboru« — krasnoslovi gđa Vera Falzari;

12. Milan Reizer: »Ples divova i patuljaka« — izvodi na glasoviru autor;

13. Marko Vukasović: »Dragom Samoboru o 700-letnici« — krasnoslovi g. Milivoj Presečki;

14. A. Heidrich: »Morje Adrijansko« — izvodi Glasba HPKC;

15. Mirko Kolarčić: »Posvećenica«, (riječ g. Frana Hrčića) — pjeva muški zbor HPD »Jeka«;

16. Govor trgovačkog načelnika g. Vištora Regovića;

17. »Vienac hrvatskih napjeva« — (»Još Hrvatska nij' propala«) — izvodi Glasba HPKC.

Ulaz slobodan. — Dobrovoljni prinosi za pokriće troškova proslave primaju se sa zahvalnošću.

Odbor za proslavu.

Bogumil Toni:

»POPEVKE OD SAMOBORA«

G. Bogumil Toni obdario je Samobor krasnim darom. Darovao je Odboru za proslavu 700-godišnjice Samobora kao slob. i kr. povelj. trgovišta pravo na I. svečano izdanje svoje zbirke pjesama »Popevke od Samobora«.

Odbor izadje u svojoj nakladi te pjesme. Već se tiskaju u »Samoborskoj tiskari« Slavka Šeka. Čisti prihod namienio je Odbor samoborskim kulturnim svrhama. Crtež za naslovni list izradio je slikar g. Ferdo Benčić.

Te pjesme u samoborskom kajkavskom narječju, izašle prije više godina pojedinački u listovima i časopisima, sada su evo sabrane i izlaze u zasebnoj knjižici prilikom svečane zgođe, koju Samobor slavi. — Te su pjesme strogo naše, samoborske, jer su motivi uzeti iz naše sredine i iz naše prošlosti pa su i izraženi samoborskom riečju. One su nikle na samoborskom tlu crtajući ljude i prirodu naše liepe zavičajne grude.

Sadržaj im je ovaj:

I. O ličnostima: Gaj, Livadić, Vraz, Na grobu Vrazove Ljubice, Perkovac, Jožek Milaković, A. G. Matoš u Samoboru, Josip Herović, dr. Emica Biščan, Franjo Reizer, Josip Vanjek, Z našega koraša (Stjepan Kraljević), Samoborec u tujih krajiš, Naš prvi korzo (Josef Kompare), Iz starih vremena (Jura Bedenko) i II. o prirodi: Janindol, Polepljavajne Samobora, Na našem bregu, Sveti Mihal, Gradna, Samoborsko Florjanovo, Noć u Starom gradu, Na Stražniku, Sveti Juric, Gumbelice, Piramida na Tepcu, Božikovina, Na Starom gradu i Pri samoborskih hiših.

I tu se u napomenama spominju zaslužne ličnosti, tako uz Anin-dol načelnik Ljudevit Šmidhen, uz Društvo za poljepšavanje Samobora prvi predsjednik Ivan vitez Wagner. Takova je evo knjiga o Samoboru, kako ga je pjesnik osjetio i izrazio. — Najljepši dar svakom Samoborcetu i prijatelju Samobora i — prijatelju pjesme.

Knjiga izlazi ovih dana. — Ciena joj je 20.— Kn. Naručebe izvan Samobora neka se uprave na dra. Stjepana Oreškovića, cđvjetnika u Samoboru, dodavši za svaki primjerak po 2— Kn za poštarinu.

»SAMOBOR« NARODNI ŽIVOT I OBİČAJI

od Milana Langa. Zagreb, 1915. — Moramo se smatrati sretnima i ponositi se, što imamo ovakovo, upravo uzorno djelo. Danas je u Samoboru sačuvano vrlo malo primjeraka ove dragocjene knjige, koja ima 1.060 stranica, staru kartu — »mapu« — iz god. 1764. i 71 slikopisnu sliku.

Od tih malobrojnih primjeraka su samo neki podpunji, dok su drugi okrnjeni, bez više stranica i slika. — Dobro bi bilo, da se posjednici ovog klasičnog djela sjete o 700. godišnjici ove knjige, da je iznesu iz tame i prašine i listaju. — Svakim danom raste njezina velika vrijednost. Ima ih dosta, koji bi je rado čitali i nabavili makar i uz visoku cieniu, ali je ne mogu naći.

Jedan podpuno sačuvan, tvrdo ukoričen i neoštećen primjerak predan je Odboru za proslavu uz dozvolu, da ga proda.

DOMAĆE VIESTI

O spomen-knjizi Samobora

prigodom 700-godišnjice 1242.-1942., koja ima doskora ući u tisak, piše i nadalje hrvatsko novinstvo. Tako je tjednik »Preporod« od 21. pr. mj. donio cijelu stranicu o Samoboru, sa slikama iz Samobora i okolice. Izcrpljiv pregled sadržaja knjige donio je »Hrvatski Narod«, 1. izdanje, od 3. o. mj. i »Nova Hrvatska« od 10. o. mj. A odpravljene su viesti i u »Völkischer Beobachter« i u druge svjetske novine.

Upute vlasnicima samokretnih cestovnih (motornih) vozila

Svi vlasnici samokretnih cestovnih (motornih) vozila imaju ista do konca tekuće godine za slijedeću godinu prijaviti kod ove oblasti.

Prijave imaju biti biljegovane za samovoze s biljegom od 300.— Kn, a za samokretne dvokolice s 150.— Kn.

Prijavi se imaju priložiti i tri priepisa iste. — Imade se također podneti i molba za stručni pregled, biljegovana s biljegom od 15.— Kn.

Obrazci prijave i molbe nalaze se u izdanoj knjižici »Priručnik za vlasnike cestovnih samokretnih vozila« od Zvonimira Peroša, a može se nabaviti kod »Tipografije« d. d. u Zagrebu.

Prijave i molbe moći će se predavati izpunjene sa svim potrebitim podacima i priložima. Te se tiskanice ne će moći kod ove oblasti izrađivati i izpunjavati, već će se vlasnici morati sami za njih pobrinuti. Mogućnost je, da će se te tiskanice moći dobiti u Zagrebu, ili da se dadu sporazumno s vlasnicima vozila tiskati u ovdajnoj jednoj tiskari.

Zakašnjele prijave morat će še biljegovati s polovicom više od redovite biljegovine. — Preporučuje se vlasnicima vozila, da se izdanih propisa, odredaba i uputa sadržanih u gore navedenom Priručniku u svom interesu najtočnije drže.

Kotarska oblast

† Dr. Ljudevit Zavraščan,

županijski fizik u miru, umro je u Zagrebu 28. studenoga u 80. godini života. S njim nestaje jednog starog Samoborca i obće cienjenog liečnika.

Poslije dra Kocuvana služio je u Samoboru kao mladi liečnik, a poslije u Grubišnom Polju i u Daruvaru. U mirovini živio je u Zagrebu. Vriednog pokojnika oplakuje brojna rodbina, a ocačać učiteljica gđa Zlata Bogović gubi u pokojniku svoga ujaka. — Laka mu zemlja!

Majstoraki izpit

iz stolarske i galanterijske struke položio je g. Franjo Kolman s vrlo dobrim uspjehom.

Promjena prometnog reda na samoborskoj željeznici

Savezno sa obustavom osobnog prometa na cijelom području Nezavisne Države Hrvatske uvodi se na radne dane počevši od 9. o. mj. nov prometni red sa slijedećim vlakovima:

Polazak iz Samobora u 5.00, 6.20, 12.38 i 17.30. — Polazak iz Zagreba u 7.30, 12.30, 16.00 i 19.00 sati.

Na nedjelje i blagdane promet će vlakovi kao i do sada.

Prometna uprava

Darovi »Sirotištu«

Umjesto vienca na odar kumi Josipi Zarković, darovala je gđa Marija Sirovan 200.— Kn.

Umjesto vienca na odar pok. Josipi Zarković, darovala je gđa Kabalin 100.— Kuna.

Umjesto vienca na odar svom ujaku dru Ljudevitu Zavraščanu, darovala je gđa Zlata Bogović, učiteljica 200.— Kn.

Umjesto vienca na odar pok. gđe Kocuvan darovala je gđa Paula Pacovsky 100.— Kn.

Gđa Ana Rudar darovala je za Božić 500.— Kn.

Obitelj Hlavač darovala je kao božićni dar 500.— Kn.

G. Dragutin Špuler tiskao je besplatno rasporede za dječje priredbe.

Plemenitim darovateljima najljepše se zahvaljuje uprava »Sirotišta«.

Gostioničari i

Koji još niste nabavili nove cjenike, možete ih dobiti odmah u gostionu Jurčić »Gumbek«.

Upisivanja u Ustaški pokret

Ovih je dana gpočelo upisivanje u Ustaški pokret u smislu novog Propisnika. — Uplai se vrše dnevno u urednici Tabora, Perkovičeva ulica od 9—12 sati prije podne.

Tabornik

Nikolinjsku večer

priredio je Tabor Zenske Ustaške Mladeži u Samoboru u subotu 5. prosinca 1942. u dvorani »Lavice«.

Ova je priredba vrlo dobro uspjela.

† Josipa Zarković

udova pok. Mirka Zarkovića preminula je 3. o. mj. u 68. godini života.

Pokojnica bila je vrlo dobra kućanica i majka, te poštovana sugrađanka radi svoje dobrote i blagosti. — Ostavlja brojnu obskrbljenu djecu i unuke.

Pokojnici neka je lahka zemlja, a raztuženoj porodici naše saučešće!

AUTOBUSNA VEZA ZAGREB—SAMOBOR

Autobus odlazi iz Samobora u 7, 9, 14 i 18.30 sati. Iz Zagreba kreće u 8, 12.30, 15 i 19.30 sati, prvi i zadnji autobus održava vezu i s Breganom.

Spomenknjiga »Samobor«

koja će sada izaći prigodom 700-godišnjice Samobora kao slob. i pov. trgovišta 1242.—1942., prikazat će Samobor u riječi i slici. Bit će krcata podacima o znamenitostima i ljepotama Samobora. Predplata je za lijepo opremljeni primjerak 300 Kn — Prijašnji predplatnici dobit će knjigu za prijašnju predplatu. Predplate prima i uprava »Samoborskog lista«.

IZ UPRAVE

Molimo p. n. gg. pretplatnike, koji nisu pretplatu za »Samoborski list« podmirili za ovu godinu i za prošle godine, da to odmah učine.

Troškovi oko izdavanja lista danomice su veći što moraju gg. pretplatnici uzeti u obzir jer »Samoborski list« nema nikakove podpore već se uzdržava samo od pretplata.

Tko ne pošalje pretplatu, morat ćemo mu clustaviti daljnje šiljanje lista.

Uprava

KUPUJEM OSTROG PSA ČUVARA

Upitati kod gđe Sveško, Bregana.

PRODAJEM ŠIVACI STROJ

Cilinder, za postolare, i više pari kalupa. — Upitati Šestač Miroslav, Toplička ulica broj 3.

†

Javna zahvala

Svim rođacima, prijateljima i znancima koji su našu dragu majku

VERONIKU BIŠČAN

uproveli do hladna groba, odar joj cviećem i viencima okitili a nama izrazili ovoje saučešće.

Napose hvale susjedima i rodbini koji su je tješili u njezinoj teškoj bolesti, — ovima još jednom hvale.

Tugujuća djeca

»Samoborski list« izlazi 1. i 15. u mjesecu. — Pretplata sa poštarinom na cijelu godinu iznosi 30.— Kuna. — Inozemstvo 100.— Kuna. — Pojedini broj 3.— Kuna. — Uprava i uredništvo Samobor, Livadićeva ul. br. 2. — Vlasnik i odgovorni urednik Slavko Šek. — Tisak: »Samoborska tiskara« S. Šek. Samobor, Livadićeva ulica broj 2.